

Den magiska kartan

Lärohandledning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sid

2 Den magiska kartan

Om serien

Pedagogiskt syfte med serien

Ord och begrepp som eleverna möter i arbetet med Den magiska kartan

Avsnitt

4 Till dig som lärare

5 Att arbeta med närområdesstudier

Tankeredskap vid närområdesstudier

Tankeredskap vid arbete med berättelser

Förberedelser inför närområdesstudier utanför klassrummet

9 Om lärarhandledningen

1. Att arbeta med avsnitten separat

Begrepp och fakta i avsnitten

2. Att arbeta med hela serien i ett tematiskt arbete

16 Kopplingar till läroplaner

19 Kopieringsunderlag. Arbetsblad 1–5

29 Kopieringsunderlag. Kartor och symboler

DEN MAGISKA KARTAN

Om serien

Den magiska kartan är en spännande geografiserie för lågstadiet full av äventyr, monster och magi. Andrea, 9 år, har precis flyttat till Soldalen och trivs inte alls. Men så lockas hon in i en främmande värld av en korp. Skuggdalen heter världen och här är allting förstört. Det finns inget vatten, inga vägar, ingen mat – och alla barn är förvandlade till korpar och de vuxna till monster. Endast ett människobarn kan lösa mysteriet med det förstörda samhället. Med sina magiska steg erövrar Andrea, med korpen som vägvisare, kartan bit för bit och steg för steg. Till slut lyckas hon återskapa kartan och befria Skuggdalen.

Pedagogiskt syfte med serien

Serien passar undervisningen i SO, främst geografi, och inspirerar till närområdesstudier. Genom att följa Andreas vandring i Skuggdalen får eleverna samtidigt förståelse för sitt eget närområde. Om hur natur, mark och vatten samspelar med bebyggelse och samhällsfunktioner – serien ger ett helhetsperspektiv av ett samhälle. Eftersom kartan är central i serien så tränar eleverna rumsliga begrepp som storleksrelationer, läge och väderstreck. Med *Den magiska kartan* som grund kan eleverna sedan undersöka sitt eget närområde.

Programserien *Den magiska kartan* kan kopplas till flera delar i läroplanens inledande delar, som skolans uppdrag, mål och riktlinjer. Den kan också kopplas till flera punkter i olika ämnens kursplaner. Läs mer på sida 16–17.

Målgrupp

Serien riktar sig främst till årskurs 2 och 3, och passar även för elever i anpassad grundskola.

Ord och begrepp som eleverna möter i arbetet med *Den magiska kartan*

- platser, landskap
- rumsligt medvetande
- olika rumsliga perspektiv: lokala, regionala och globala
- kartan: namn, lägen och storleksrelationer, att orientera sig
- livsmiljöer
- människors levnadsvillkor och mänskliga verksamheter
- jordytans former och mönster
- klimat- och väderleksförhållanden
- samspelet mellan människa, samhälle och natur ur ett helhetsperspektiv
- geografiska förhållanden, natur- och kulturlandskap
- omvärld, hållbar utveckling
- samband, sammanhang, samspel, konsekvenser

Avsnittsförteckning

Den magiska kartan består av fem avsnitt som är nio minuter långa.

1. Ett hus med många rum

Andrea, 9 år, har precis flyttat till Soldalen och trivs inte alls. Men så lockas hon in i en främmande värld av en korp. Skuggdalen heter världen och här är allting förstört. Endast ett människobarn kan lösa mysteriet med samhället i ruiner. Andrea får en tom förtrollad karta i sin hand och uppdraget att med sina magiska steg trampa stigarna i Skuggdalen. På så sätt kommer kartan återskapas och förbannelsen att släppa. Genom gåtor på kartan får Andrea sina uppdrag och hennes första utmaning i Skuggdalen blir att hitta till ett hus med många rum. Men det finns många hinder på vägen och farliga monster lurar där man minst anar det.

2. Platsen varifrån gröten kommer

När Andrea kommer till Skuggdalen den här gången är hennes vän Aron hungrig. Han har inte ätit på en vecka. Men det verkar inte finnas någon mat alls i hela samhället. När det kommer en gåta på den magiska kartan förstår Andrea att hon måste väcka liv i platsen varifrån gröten kommer för att de ska kunna äta sig mätta. Men att hitta dit är inte lätt och farliga monster lurar där man minst anar det.

3. De har en insida och en utsida

Det verkar som om Zero upptäckt att Andrea är i Skuggdalen. Hon måste gömma sig. Men alla hus och byggnader är trasiga eller stängda. Då kommer Aron på ett hus som alltid var öppet och välkomnande innan Skuggdalen förstördes. Kanske kan de söka skydd där? Men när de kommer fram ångrar sig Aron. Han är rädd för vad som kan finnas där inne nu. En rädsla som visar sig vara befogad.

4. Den starkaste drycken

Nu syns skolan, åkrar och simhallen på kartan, men inget vatten och Andrea och Aron är törstiga. De hittar till slut till Skuggån men den är uttorkad. Kanske kommer de till en sjö om de följer ån? Just precis när de är som mest svettiga och törstiga får Andrea en gåta som handlar om dryck. Att få tillbaka vattnet till Skuggdalen verkar nästan omöjligt och farliga monster dyker upp där man minst anar det.

5. Urberget

Andrea har lyckats återskapa det mesta på kartan. Men det finns inga människor i Skuggdalen. Precis när Andrea har svarat rätt på kartans allra sista gåta blir hon fast i Zeros fälla. Är det han som har skrivit gåtorna och har hon blivit lurad hela tiden? Hur ska hon nu kunna rädda Skuggdalen från sin förbannelse och göra färdigt kartan? Men så ser Andrea plötsligt hur allting hänger ihop och vad det sista är hon måste göra för att rädda Skuggdalen. Men frågan är om det är för sent.

TILL DIG SOM LÄRARE

Andreas upplevelser i Skuggdalen kan symbolisera ett nyinflyttat barns upplevelser och väg genom sitt nya närområde. Andrea gör en studie i Skuggdalen. Hon möter för henne nya miljöer. Hon tittar nyfiket, undersöker, dokumenterar och reflekterar över hur det ser ut, vad som finns, vilka som är där, vad som sker och funderar på varför – hon gör en närområdesstudie.

Vår utgångspunkt i denna handledning är närområdesstudier. I dessa sammanflätas innehåll från många av skolans ämnen, bland annat från de naturorienterande ämnena biologi, kemi och fysik samt från de samhällsorienterande ämnena där geografi men också samhällskunskap, historia och religion ingår.

Ett övergripande syfte med serien är att låta eleverna erfara kunskapens och därigenom skolans roll för att lära sig att lösa gåtor, alltså finna svaren på de frågor som vi alla möter – hur vi kan stilla den medfödda och överlevnadsnödvändiga nyfikenheten. På så vis kan berättelsen och även uppgifterna kopplas till läroplanen.

I en vilse och för många barn otrygg värld söker de vuxna i skolan olika vägar att möta eleverna i deras försök att hitta sin plats och sin trygghet. Sagor och berättelser har i alla tider varit ett fruktbart redskap för att hantera svåra frågor. På samma sätt har det närliggande och bekanta ofta blivit utgångspunkt för att visa på barnets delaktighet i ett större sammanhang. Att kombinera berättelser med aktivt närområdesarbete blir en lockande utmaning. Det kan ge god utdelning i form av aha-upplevelser och därigenom hjälpa eleven att bli lite klokare – och förhoppningsvis också känna något större trygghet. Mer om närområdesstudier kan du läsa på sidan 5.

*”Med utgångspunkt i närområdet som en ”minivärld”
utvecklar eleven med sig själv som ett av många redskap den centrala
förmågan att lägga de pussel som skapar mening i våra liv och bidrar till att forma
identiteten. Vi upplever känslan av sammanhang, ser samband och hittar
mönster, som genom sin generaliserbarhet gör oss bättre rustade att hantera såväl
vår vardag i nutid och dåtid, som kommande utmaningar.”
(Sanderoth, Båth, Werner, 2020)*

I denna handledning presenteras först tankar om närområdesstudier och hur de kan kopplas till Den magiska kartan. Därefter finns det förslag på två olika sätt att arbeta med serien.

Faktainnehåll och begrepp har samlats i avsnittsspecifika delar som är riktade till lärare. I kopieringsunderlaget finns också fem arbetsblad riktade till eleven med frågor som passar såväl före som efter visning samt förslag på fördjupningsuppgifter.

ATT ARBETA MED NÄROMRÅDESSTUDIER

Studier i närområdet berör. Frågor ställs, relationer till företeelser i den egna omgivningen skapas och intresse för orten väcks. På så sätt kan en känsla för platsen utvecklas. Eleven blir också tryggare i sin värld, sin identitet samtidigt som eleven lär sig och upplever en känsla av sammanhang.

Utomhusmiljön ger eleven rika möjligheter till undersökande arbetsätt och problemlösning. Elevens förmåga att granska miljöer, finna likheter och olikheter och reflektera över skillnader stärks. De direkta, konkreta upplevelserna berör hela individen när alla sinnen aktiveras. Positiva upplevelser i utemiljön ger en känsla för omgivningen och i längden ett ökat ansvarstagande för den gemensamma miljön. Början måste tas tidigt genom att barn vistas ute och har roligt, blir nyfikna och så småningom upplever känsla för sin omgivning.

Generellt behöver barn naturliga möjligheter att utforska sin närmiljö. Där utvecklar de färdigheter som att hitta själva, lära andra att hitta, känna till viktiga landmärken och lokala förhållanden, och veta var viktiga byggnader eller platser finns. De behöver veta vad man kan göra och inte göra var och när. De övar att kunna urskilja vad de tycker om och inte och känna till hur man går till väga för att något som man inte uppskattar i omgivningen ska kunna ändras, eller något man uppskattar behållas.

Barns utveckling påverkas positivt av att vara aktiva i sin nära omgivning. De blir mer aktiva utomhus. Deras sinnen öppnas i de möjligheter som naturen erbjuder. Den fysiska aktiviteten är av betydelse för utveckling av deras kognitiva funktioner, fysisk och psykisk hälsa. De får bättre motorik och fantasi och har lättare att koncentrera sig inomhus efter att ha varit ute. Det är av betydelse att lära känna den fysiska platsen som motvikt mot de virtuella platser, där många barn tillbringar stor del av sin fritid – så som Andrea gör.

Tankeredskap vid närområdesstudier

Nedan finns tre tankeredskap som fungerar bra i studier inom SO-området. Med tankeredskap menar vi ett sätt att tänka för dig som lärare när du funderar över hur du ska lägga upp ett arbetsområde. Vi kallar dem *Rummet*, man beskriver ett område, *Då-Nu-Sedan*, man funderar över området över tid, och därtill reflekterar man över vad som sker, har skett och kommer att ske i området. *Ayla-modellen* hjälper eleverna att få ihop kunskap till en helhetsbild och skapar sammanhang.

De fördjupningsuppgifter som presenteras i lärarhandledningen är sprungna ur dessa tre tankeredskap. (Mer om Tankeredskap kan du läsa i Sanderoth, Båth, Werner (2020). *Plats – Identitet - Lärande. Närområden och känsla av sammanhang*. Lund: Studentlitteratur.)

Rummet

Rummet är det som mest liknar en karta. Man utgår från ett område som naturligtvis kan variera i omfång och storlek. Man ser det i fågelperspektiv. Rummet syftar till att beskriva området utifrån vad som finns där. Natur som berg, mark, vatten och växtlighet blir utgångspunkt. Vad har människan skapat i området utifrån de naturliga förutsättningarna? Bebyggelse, verksamheter som hantverk och industri? Vad har ordnats gemensamt för människorna som bor där? Brandkår, skola, gator och vattentillgång? Varifrån får man sin mat? Allt kan ritas in på en karta, kanske med symboler och en beskrivande text. I denna

tankemodell tränas en rumslig kompetens. (Se uppgiften om Andreas karta över Skuggdalen i arbetsbladet till avsnitt 1, uppgift A och vidare i programmen därefter.)

Då-Nu-Sedan

Då-Nu-Sedan visar området över tid. Hur såg det ut här förr? Hur ser det ut nu? Hur kan det komma att se ut i framtiden? Förändringen kan visas genom att man urskiljer olika tidslager. Samma område kan skissas från olika tider och man kan fundera över vad det är som åstadkommer förändringar. Gamla foton och kartor berättar om äldre tider liksom människor som bott i området länge. Hur många hus låg här förr, ligger här nu, kommer att finnas här om 10, 20 eller 30 år? Vad jobbade man med förr, jobbar med nu och i framtiden? Vad gjorde man på fritiden förr, gör nu och i framtiden? Denna tankemodell visar området i ett historiskt perspektiv. (Se exempelvis arbetsbladet till avsnitt 1, uppgift E.)

Ayla-modellen

Aylamodellen är en metod som ska hjälpa elever att se helhet, struktur och samband i alla de kunskaper de möter. Hur hänger allt ihop? Ett sätt att starta metoden är att ställa frågan: "Tänk dig att ni är några som har landat på en öde ö. Vad behöver ni?" Eleverna kan först komma på grundläggande behov som mat, värme, skydd för att sedan gå vidare och fundera på mer avancerade samhällsfunktioner som regler, uppgifter och ledarskap. Alla svar finns inte från början. Utifrån detta får eleverna hjälp att få syn på olika strukturer i "sitt" samhälle. Dessa strukturer går sedan att känna igen i andra samhällen. Detta är alltså en tankemodell som ska hjälpa eleven att pussla ihop fragment av egna erfarenheter med ny kunskap, för att på så sätt kunna se samband och mönster, där också den egna personen kan bli en del. Frågan *varför?* är central i modellen. Genom att ställa den frågan i arbetet med såväl händelser som fysiska företeelser får eleverna syn på och förstår hur saker och ting hänger ihop. (För mer info, sök vidare på Jan Nylund + Aylamodellen.)

Tankeredskap vid arbete med berättelser

En berättelse byggs ofta upp efter en och samma struktur. Det underlättar att berätta en berättelse om man memorerar den enligt punkterna nedan. (Idékälla: Allas Barnbarns studiecirkel.)

1. Rummet, personerna och miljön – *Det var en gång...*
2. Dilemma eller problem
3. Handling, vägval
4. Dramatisk höjdpunkt
5. Handlingen tonar ut
6. Upplösning, avslutning

Barn kan också tycka om att skapa sin egen saga eller berättelse. Varför inte hitta på en berättelse gemensamt i klassen?

- Hjälte eller hjältinna: Vem skall vara huvudperson?
- Äventyr: Hitta på något som hjälten/hjältinnan måste utföra?
- Problem: Hur skall detta lösas?
- Hjälpen: Vem kommer till undsättning?
- Upplösningen: Hur sker detta?
- Lyckligt slut: Ja, hur skall det sluta?

Förberedelser inför närområdesstudier utanför klassrummet

Syfte och mål

Börja med att rekapitulera syftet med hela arbetsområdet och vilka mål du vill att eleverna ska uppnå. Inventera området runt skolan (gärna tillsammans med kollegor). Vad kan du upptäcka som kopplar till de centrala begrepp och mål i kursplanerna som lyfts fram i uppgifterna i den här lärarhandledningen?

Vad, var och hur?

Vad är det du vill att eleverna ska upptäcka och förstå? Var finns de platser som är bra exempel på detta? Hur ska du planera såväl vandringens upplägg som hur eleverna ska kunna tillgodogöra sig det tänkta innehållet?

Vandringen kan dels genomföras i skolans närområde eller som en webbvandring, vilket innebär att du har fotograferat av "föremål" och byggt en digital vandring som görs i klassrummet. Det kan vara bra att markera dessa platser på kartan i sin telefon om man gör en webbvandring inne i klassrummet.

Har du möjlighet att genomföra närområdesstudierna utanför klassrummet kan det vara bra att tänka igenom formen för dessa. Kommer ni att gå i samlad grupp? Har du andra vuxna som kommer att finnas med? Ska eleverna hålla ihop två och två eller i andra grupperingar? Hur ska du få eleverna att uppleva/uppfatta/förstå syftet och målen med närområdesstudierna? Ofta väljer man att visa på något specifikt och med hjälp av frågor hjälpa eleverna.

Här är några exempel på frågor som tas upp i Den magiska kartan och som du kanske också kan upptäcka i din egen närområdesstudie:

- När vi går ut genom huvudingången på skolan, vilket väderstreck går vi mot?
- Om solen skiner, hur kan vi få hjälp att veta väderstrecket då?
- Vad finns det för byggnader nära skolan?
- Vilka tror ni kom först, byggnaderna eller skolan? Varför?
- Vilka personer finns i de byggnaderna och vad gör de? Varför?
- Vad växer på skolgården? Hur har de växterna kommit dit? Vad behövs för att de ska kunna fortsätta växa och leva?
- Det stora berget, har det alltid sett ut så?
- Brunnen i gatan, vad finns under? Vart tar vattnet vägen? Vad hade hänt med vattnet om man inte lagt ner rör? Hade man klarat att gräva ner rör och ordnat brunnar ensam?
- Var kom vattnet ifrån? Hur länge har en av alla dessa vattendroppar funnits? Var har den varit tidigare?

Information

Informera (och kanske också engagera) elevernas föräldrar om vad ni planerar att göra. Ofta är det också bra att informera skolledningen.

Säkerhet

Vilka risker kan du förutse för din runda med klassen – trafik, branter, vatten, mycket människor, risk att elev kan komma bort? Hur kan du minimera dessa?

En **topografisk karta** över skolan med närområde går att anskaffa via [Lantmäteriet](#) (se).

[Här](#) är ett exempel på en **webbpromenad** med utvalda stationer och frågor till varje.
(Sanderoth, Båth, Werner, Studentlitteratur, 2020)

Vill du läsa mer?

- Dahlgren, Sjölander, Strid, Szczepanski (2007). *Utombuspedagogik som kunskapskälla. Närmiljö blir lärmiljö*. Lund: Studentlitteratur.
- Nordström, A. (1995). *Jordens vattenresurser*. Vattenvärnet.
- Sanderoth, Båth, Werner (2020). *Plats – Identitet - Lärande. Närområden och känsla av sammanhang*. Lund: Studentlitteratur.
- [SO-rummet](#)
- [Naturen som klassrum](#) - Naturskyddsföreningen
- [Naturen som klassrum](#) – Natur i skolan
- [Skogen i skolan](#)
- [Den nyttiga utevistelsen](#) - Naturvårdsverket
- [Lantmäteriet](#)
- [Lantmäteriet - Geoskolan](#)
- [Kommunernas webbsidor](#)

Den magiska kartan är inspelad i en greenscreenstudio. Animationer och bakgrundsbilder på miljöer läggs på efteråt. Ett kreativt sätt att skapa en mystisk och spännande värld. Illustration: Goldspoon Pictures. Foto: Karin Hellqvist/UR.

OM LÄRARHANDLEDNINGEN

Arbetsgång och upplägg

I denna lärarhandledning föreslås två alternativa arbetsgångar. Gemensamt för båda är att man inför visning av vart och ett av avsnitten tar upp frågor och begrepp som är viktiga i förhållande till avsnittets innehåll och efteråt pratar om det man sett, lärt och upplevt.

Hur vill du arbeta med programmen?

- Om du vill arbeta med ett eller flera avsnitt separat, se sida 9.
- Om du vill arbeta med hela serien i ett tematiskt arbete, se sida 14.

Varje avsnitt fokuserar på en särskild del av ett närområde, som skola, växtlighet, byggnader, vatten och utsikt/helhet.

Syftet med att arbeta med Den magiska kartan är att eleven upplever och inser kunskapens roll för att förstå sig själv och omgivningen. Både med hjälp av egen erfarenhet som inhämtad kunskap lägger eleven sitt pussel – exempelvis med Aylastruktur, se sida 6 – och löser gåtorna, både de egna och omgivningens.

1. Att arbeta med avsnitten separat

Klassen ser de fem avsnitten vid separata tillfällen. Vart och ett ger en pusselbit, ett perspektiv, i Andreas sökande efter en förklaring på mysteriet i Skuggdalen. I det femte avsnittet läggs den sista pusselbiten – pusslet blir helt.

Längst bak i handledningen hittar du elevarbetsbladet som kopieringsunderlag.

Varje arbetstillfälle är beräknat till 40 minuter och innehåller förarbete, avsnitt och efterarbete. Mer tid behövs om ni väljer att också göra en eller flera av fördjupningsuppgifterna.

Inledning

Inledningsvis är det bra att presentera en karta, en kopia av den som Andrea har fått. Här kan eleven följa Andreas väg genom Skuggdalen och erfara hur området växer fram avsnitt efter avsnitt. Det finns flera kartor i kopieringsunderlaget längst bak i handledningen. I flera av fördjupningsuppgifterna används någon av kartorna för att dokumentera vad som finns i Skuggdalen.

Det finns också en tom karta, en färdig karta samt kartor som är delvis ifyllda vartefter Andrea vandrar genom Skuggdalen i de olika avsnitten. Det finns också kartsymboler som eleverna antingen kan klippa ut eller rita av när de fyller i sina egna kartor.

Begrepp och fakta

Till varje avsnitt finns ett antal begrepp och fakta, se sidorna 12–14. Vilka begrepp som kan vara aktuella att uppmärksamma och bearbeta i klassrummet beror på elevernas förförståelse av programmets innehåll.

Frågor

Varje avsnitt inleds med frågor där eleven funderar utifrån sin egen karta, och där frågor och svar från tidigare avsnitt kommenteras. Eventuellt kan en del av eller hela det tidigare avsnittet ses igen.

Till varje avsnitt finns frågor på innehållet som tas upp efter att eleverna tittat på avsnittet. Dessa ska ge eleverna redskap att förstå och ta till sig de väsentliga delarna i avsnittet. En del berör konkret innehållet i avsnittet. Andra är mer frågor att fundera över:

- Vad tror eleven att avsnittet handlar om?
- Vad i avsnittet funderar eleven på?
- Varför skedde något specifikt i avsnittet?
- Vad i berättelsen förstår inte eleven?
- Vad i berättelsen vill eleven veta mera om?

Svaren på frågorna syftar sammantaget till att ge eleverna aha-upplevelser. Lärare gör ett urval av frågorna grundat i kännedomen om den egna klassen.

Innan hela klassen pratar om frågorna som tillhör avsnitten kan du som lärare låta eleverna arbeta och fundera två och två, eller i mindre grupper, över frågorna. Låt gärna eleverna anteckna sina svar.

Fördjupningsuppgifter

Parallellt med att eleverna ser på avsnitten kan de arbeta med fördjupningsuppgifter. Det finns flera uppgifter. Välj den eller de som passar din klass bäst.

Dessa utgår från två huvudspår:

- a) Att på en kopia av Andreas karta rita in hennes väg genom Skuggdalen, använda symboler och visa hur området växer fram. Kartan som eleven har ritat kan vara till hjälp att minnas vad han/hon har varit med om.
- b) Att göra enkla uppgifter kopplade till något begrepp eller innehåll i den aktuella avsnittet.

Desstuom finns en möjlighet att göra en fördjupningsuppgift där man etappvis efter varje avsnitt betar av en vandring i området (Se uppgift B, sida 15.)

Avslutning och vandring

Efter att ha sett alla avsnitt i serien avrundas arbetet med en vandring och en frågestund. Man söker svar på frågor som:

- Vad var det Andrea var med om?
- Vad hände med henne?
- Vad har eleverna själva varit med om under arbetet med serien?

Klassen går ut på en vandring i skolans närområde efter att ha sett hela serien. Den har du som lärare förberett innan. (Se Förberedelser inför närområdesstudier utanför klassrummet, sida 7.) Därefter får eleverna i samtal själva berätta vad de varit med om under arbete och vandring – hur de upplevde sitt närområde före och efter arbetet utifrån berättelsen. Som vanligt är det ofta bra att låta eleverna förbereda sig inför samtalet genom att först fundera själva och därefter jämföra och prata med en kamrat om innehållet.

Arbeta vidare

Det går utmärkt att avsluta arbetsområdet här. Men vill man komma ett steg längre kan man arbeta vidare med ett upplägg som mer konsekvent involverar och utvecklar förmågan att se sammanhang, samband och mönster, där eleven själv ingår som såväl källa som mottagare (Se uppgift D, sida 15.)

*”I en vilsen och för många barn otrygg värld söker
de vuxna i skolan olika vägar att möta eleverna i deras försök
att hitta sin plats och sin trygghet.”*

Så skrev vi i inledningen till denna handledning. Det närliggande och bekanta har ofta blivit utgångspunkt för att visa på barnets delaktighet i ett större sammanhang. Ett sätt att mer systematiskt arbeta med detta kan vara att ta hjälp av Aylamodellen (Sanderoth, Båth och Werner, 2020; Nylund, 1986). Den ger möjlighet att se hur en mer begriplig bild växer fram genom att lägga pussel med egna upptäckter och upptäcka mönster, där eleven själv kan ingå. Det är en omfattande uppgift som också lämpar sig väl att arbeta återkommande med över en längre tid. Den är ofta värd merarbetet då den öppnar för möjligheten att eleven närmar sig svar på frågan *”Vem är jag i förhållande till min omvärld i tid och rum?”* (Sanderoth & Båth & Werner, 2020, s. 167, 170, 172).

Referenser:

- Nylund, Jan (1986), Aylamodellen i *Historielärarnas förenings årsskrift 1985/1986*. Umeå: Centraltryckeriet.
- Sanderoth, Båth, Werner (2020). *Plats Identitet Lärande*. Lund: Studentlitteratur

Andrea ser Zero för första gången.

Illustration: Goldspoon Pictures. Foto: Daniel Stein/UR

Begrepp och fakta i avsnitten

Avsnitt 1 – Ett hus med många rum

- En väsentlig förmåga är att kunna *orientera sig* i rummet såväl *lokalt*, *regionalt* som *globalt* det vill säga utveckla *rumsligt medvetande*. Forskning visar att geografiundervisning som börjar i barnens egen ”geografi” är viktig i deras utveckling. Barns förståelse av *kartan* utvecklas gynnsamt om läraren utgår från deras förståelse av omgivningen. Andrea talar om att man ser världen uppifrån i *fågelperspektiv*.
- En *karta* är en förminskad bild av verkligheten. Hur mycket en karta är förminskad framgår av *skalan*, som finns angiven på alla kartor. Kartan ger också en förenklad bild av verkligheten. Allt kan inte finnas med och det som finns med anges med *symboler* som *karttecken* och färger. *Namn* på olika platser, sjöar, berg (med mera) finns med på kartan och hjälper oss att hitta.
- En *plats* kan anges med sitt *geografiska läge* och det kan man skriva in på en GPS, som då hjälper en att hitta dit. Om man begär vägbeskrivning i en app som hitta.se eller Google maps så hittar appen först var man är, visar vägförslag och följer sedan hur man färdas framåt, precis på samma sätt som i Andreas karta. Man ser var hon är och vart hon går med hjälp av skoavtrycken.
- På Andreas karta finns *väderstrecken* angivna: *söder*, *väster*, *norr* och *öster*. De hjälper oss att hitta rätt och används när man bestämmer geografiskt läge. Kartan är det viktigaste hjälpmedlet för placering och beskrivning.
- En *kartskiss* är en ungefärlig karta där varken skala eller läge självklart är korrekta. Andreas karta är en kartskiss. Bara de saker som är viktiga ritas in. Man väljer vilka symboler man vill använda. Att själv kunna göra en kartskiss, eller till och med en ”riktig” karta, samt att kunna läsa och tolka en karta är viktigt. En *mental karta* är en persons inre bild av den geografiska verkligheten. Den mentala kartan är en blandning av information och tolkning. Den visar vad vi vet om en *plats*. Varje elev har sin mentala karta, kanske också en kulturell sådan.

Avsnitt 2 – Platsen varifrån gröten kommer

- Växter är flercelliga organismer. Med få undantag har de förmåga till *fotosyntes*. Fotosyntesen ger växterna energi och vi människor får syre. Människor och flertalet djur är helt beroende av växter för vår existens. Därtill kommer att vi är beroende av växter för att få mat.
- Ser vi ut över världen framträder tydligt hur klimatet styr vad som kan växa i ett område. Främst är det *tillgången på vatten* totalt och fördelat över året som gör att ett område är öken, ett annat lövskog som till exempel i Skåne, och ett tredje granskog som i Norrland. Berg har på hög höjd en annan vegetation än områden på lägre nivåer. Här är det temperaturen som spelar roll.
- En stor del av världens *naturliga vegetation* är idag borta. Andrea går genom en död *skog* – en skog som kanske har drabbats av skogsbrand eller insektsangrepp. I många områden är den naturliga vegetationen ersatt av stora *lantbruk* med vidsträckta åkrar. Det kan vara *havreåkrar* i Nordeuropa eller risodlingar i Kina. De senare är beroende av konstbevattning. I Brasilien har tropisk regnskog och savanner ersatts av betesmarker för vidare köttproduktion. Köttet köper vi sedan i någon *mataffär*, där vi också kan köpa havregryn till gröt. Så handlar vi livsmedel för att kunna laga mat och slippa gå hungriga, men i många delar av världen är det av olika skäl brist på livsmedel och människor är undernärda. Också i Sverige sker förändringar av vegetationen. Stora åkrar med bara en gröda ersätter ett mångskiftande ängs- och hagmarkslandskap. Detta har i sin

tur till följd att framför allt insektslivet förändras. Vi är beroende av insekter för pollinering av många växter. Utan bin ingen honung men inte heller några äpplen. En bikupa på skolgården, planteringar med blommande växter i parker och trädgårdar och blommande växter utmed våra vägar kan bidra till att våra insekter får mat.

Avsnitt 3 – De har en insida och en utsida

- Människan har i alla tider slutit sig samman i grupperingar och på det sättet kunna överleva i olika *livsmiljöer* och även utveckla det som vi idag kallar samhälle, som kan betyda sammanslutning men också i geografiska termer ett begränsat område.
- Inom samhället utvecklas olika företeelser som bidrar till att upprätthålla gruppens förutsättningar att överleva och utvecklas. Oftast manifesteras de i form av byggnader där dessa *mänskliga verksamheter* bedrivs. Skola, sjukhus, räddningstjänst, bibliotek, räddningstjänststationer, äldreboenden, kyrka, kommunhus och vattenverk är exempel på sådana. Flera finns med i Den magiska kartan. Gemensamt för dem är att de bekostas genom skatt och avgifter av alla och är till för alla inom kommunen.
- När människorna genom olika aktiviteter påverkar en plats genom att till exempel börja odla marken, bygga hus, uppföra industrier eller låta djur beta inom området uppstår något vi kallar *kulturlandskap*. Genom denna fysiska påverkan bidrar de till att utforma sin *livsmiljö*, där också sådant som räknas till den sociala sfären ingår som exempelvis arbetsklimat, organisation och sociala aktiviteter.

Avsnitt 4 – Den starkaste drycken

- Från Skuggberget rinner vatten i rännilar och *diken*, bildar *bäckar* och så småningom *Skuggån* som mynnar i *Skuggsjön*. Allt levande kräver *vatten* för sin existens. Vattentillgångarna i ett område styr till stor del möjligheter att leva och verka där. Det avgör också möjlighet till *jordbruk*, kanske till och med för konstbevattnat jordbruk. Tillgång på vatten ger också förutsättningar för en del industrier. Stora floder ger också möjlighet till vattenkraft och transporter.
- Mycket stor del av jordens yta är täckt av vatten (visa jordgloben!). Men merparten av vattnet är salt och kan inte användas som dricksvatten. Haven har dock en avgörande betydelse för produktionen av moln, regn och snö. Av nederbörden blir det så småningom vatten i sjöar, åar och floder samt i marken som *grundvatten*.
- Väsentligt är att det vatten vi använder i hushållet, speciellt som *dricksvatten*, är rent. I områden utan goda sanitetsmöjligheter är vattnet ofta förorenat och då sprids sjukdomar, till exempel kolera. Många biståndsprojekt rör vattenfrågor som brunnsborrning och vattenrening.

Avsnitt 5 – Urberget

- Andrea tar sig tillbaka till platsen där allt började. Vad kan det vara? Vår planet, jorden, har funnits i 4,6 miljarder år. Under stor del av tiden har berg och vatten funnits med. Processer i jordens inre har skapat *mineraler* och *bergarter*. Rörelser i jordens inre ger och har givit upphov till *jordskalv* och *vulkanutbrott*. En del av de geologiska processerna är kortvariga som till exempel *jordskalv*, andra långvariga och långsamma som bildning av en *bergskedja*. När en bergskedja

- kommer upp i dagytan bryts den så småningom ner av vittring och erosion och de från början höga bergen, som till exempel Alperna, blir allt lägre, kanske till slut en nästan plan yta.
- Rinnande vatten transporterar erosions- och vittringsprodukter (sand och lera) till hav och sjöar där nya, sedimentära, bergarter som till exempel sandsten kan bildas. Av skal från djur som levt i havet kan kalksten bildas. Ofta används begreppet urberg för berggrund som är äldre än 545 miljoner år. Största delen av Sveriges berggrund är urberg. Och här uppe stod alltså Andrea och upptäckte helheten, där människan nu gjort sitt intåg.
  - Människan ingår som en liten, men aktiv del i en större helhet där den omgivande naturen och klimatet ger såväl förutsättningarna som begränsningarna för hur hon kan leva. Detta *samspel* har pågått under åtminstone 200 000 år. Genom olika händelser som omfattande vulkanutbrott och nedslag av meteoriter, men inte minst människans påverkan på balansen i ett välfungerande system genom bland annat ökade utsläpp av växthusgaser ser vi hur sårbart systemet är. Det går inte lika lätt att se på samhället på samma sätt. Här finns en mängd varianter, där en del har funnit en av flertalet uppskattad form. Andra befinner sig i kraftig förändring där inneboende starka konflikter uppstår när rådande förhållanden utmanas.
  - När vi talar om *hållbar utveckling* omfattar den såväl samspelet mellan människa och natur som rättvisa, jämställdhet och demokrati. Den tredje dimensionen omfattar ekonomin (konsumtion och produktion). Det som förenar de tre dimensionerna är hur starkt knutna de är till människans aktivitet och därmed de idéer som ligger bakom. Det framstår alltså som livsnödvändigt att de beslut människan fattar är välgrundade och genomtänkta. Välgrundad *kunskap* blir en överlevnadsfråga på samma sätt som samhällets behov av *tillit* bland invånarna.

Man kan tala om hållbar utveckling även på individnivå. Samspelet med omgivningen, tilliten och förmågan att se hur allt hänger ihop genom tillägnad av kunskap kopplat till insikten om den egna rollen i sammanhanget utgör en god grund för att också kunna bidra till att hållbar utveckling på övergripande nivåer stärks.

2. Att arbeta med hela serien i ett tematiskt arbete

Klassen ser de fem avsnitten med tid för inledande och uppfångande samtal. Fakta, begrepp och frågor kan tas från arbetsbladen för avsnitt 1-5. Vart och ett av avsnitten ger en pusselbit, ett perspektiv, i Andreas sökande efter förklaring på mysteriet i Skuggdalen. I det femte avsnittet läggs den sista pusselbiten – pusslet blir helt. Detta arbete tar förstås mycket längre tid än en 40-minuterslektion.

Innan första avsnittet får eleverna den karta som är en kopia av den karta som Andrea har fått. Se kopieringsunderlag. Här kan eleven följa Andreas väg genom Skuggdalen och erfara hur området växer fram, avsnitt för avsnitt.

Efter avsnitten ställs frågor. De kan beröra vad eleven tror att avsnittet handlar om, vad i avsnittet eleven funderar på, varför något specifikt skedde i avsnittet, vad i avsnittet eleven inte förstod samt vad i avsnittet eleven vill veta mera om. Svaren på frågorna syftar sammantaget till att ge eleverna aha-upplevelser.

Frågor att prata om efter att ha sett hela serien:

- Vad var det Andrea var med om?
- Vad hände med henne?
- Hur kände sig Andrea i början av serien? Hur kände hon sig i slutet? Varför skedde förändringen? Vad tänker du på då?

Kartan som eleven har ritat kan vara till hjälp att minnas vad Andrea har varit med om.

När alla avsnitten har visats går klassen ut på en vandring i skolans närområde som du som lärare har förberett innan. (Förberedelser inför närområdesstudier utanför klassrummet, sida 7.) Därefter får eleverna i samtal i klassen själva berätta vad de varit med om under arbete och vandring – hur de upplevde sitt närområde före och efter arbetet utifrån berättelsen. De kan jämföra sin vandring med vad Andrea var med om.

Om möjlighet finns kan klassen därtill göra någon av fördjupningsuppgifterna nedan.

Fördjupningsuppgifter till tematiskt arbete

A. Kartuppgift till eleven

Genom hela serien har eleverna arbetat med sin egen magiska karta. De har ritat dit symboler och saker, som till exempel hus och träd. Kartan har blivit mer innehållsrik efter varje avsnitt. Men hur kan någon annan än klasskamraterna förstå vad som visas på elevernas kartor? Låt eleverna göra teckenförklaringar. Kanske kan hela klassen ordna en utställning med alla kartor?

B. En vandring i etapper

En längre uppgift är att man etappvis, efter varje avsnitt, betar av en vandring i området så som Andrea gör det i Skuggdalen. Här krävs att lärarna har förberett en vandring med stationer i närområdet. (Se sida 7.) Eleverna får en tom karta på samma sätt som Andrea får en karta i första avsnittet. Efter, eller under, varje vandring fylls kartan med information. Till slut har eleverna en karta med symboler och färger över skolans närområde.

C. En webbvandring

Det är inte en självklarhet att man kan gå ut med sina elever i skolans närområde. Då föreslår vi en webbvandring, det vill säga en digital vandring där lärarna valt ut och fotograferat ett antal objekt i närområdet och ställer frågor kring dem. Även här kan eleverna ha en karta att följa vandringen genom. Kanske med gåtor anspelade på Andreas väg genom Skuggdalen. Se text om Förberedelser på sida 7.

D. En Ayla-uppgift

Läs mer om att arbeta med Ayla-metoden på sida 6. Be eleverna fundera på vad som skulle behövas om deras eget närområde hade förstörts på samma sätt som Skuggdalen. Vad skulle de behöva bygga upp och återskapa? I vilken ordning? (Sanderoth & Båth & Werner, 2020, s. 167, 170, 172).

KOPPLINGAR TILL LÄROPLANER

Kopplingar till läroplanens inledande delar

Programserien Den magiska kartan är så vid till innehållet att den kan kopplas till en stor del av skolans uppdrag, mål och riktlinjer. Serien passar även för elever i anpassad grundskola.

Utdrag ur Skolans gemensamma värdegrund och uppdrag

- Var och en som verkar inom skolan ska också främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö.
- Skapande och undersökande arbete samt lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att eleverna ska tillägna sig kunskaper. Skolan ska även sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen.
- Genom ett miljöperspektiv får de möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.
- Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt deras vilja att pröva och omsätta idéer i handling och lösa problem.

Utdrag ur Övergripande mål och riktlinjer

Skolans mål är att eleven

- kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen
- visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv
- kan lära, utforska och arbeta både självständigt och tillsammans med andra och känna tillit till sin egen förmåga

Utdrag ur Kunskapsmål

- Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola
- har fått kunskaper om förutsättningarna för en god miljö och en hållbar utveckling,
- har fått kunskaper om och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället
- kan använda såväl digitala som andra verktyg och medier för kunskapssökande, informationsbearbetning, problemlösning, skapande, kommunikation och lärande
- kan använda och ta del av många olika uttrycksformer såsom språk, bild, musik, drama och dans

Kopplingar till kursplaner

Ansatsen i denna lärarhandledning är att se Den magiska kartan som upptakt och inspiration till studier i skolans närmiljö. I dessa studier är ämnesinnehåll ofta hämtat från geografi men också från ett flertal andra ämnen. Kursplanerna för de samhällsorienterande (geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap) och de naturorienterande ämnena (biologi, fysik och kemi) i årskurserna 1 – 3 har en tydlig knytning till närmiljön. Speciellt gäller detta anpassad grundskola, där en viktig del är att orientera sig. Det är inte bara SO- och NO-ämnena som kan beröras. Matematik är betydelsefullt vid arbete med kartor. Det handlar till exempel om skala och längd. Svenska, svenska som andraspråk eller modersmål är viktiga komponenter när eleverna uttrycker känslor, kunskaper och åsikter och när de upplever och skapar egna berättelser. I rutor nedan presenteras några punkter ur det centrala innehållet som kan knytas till arbetet med Den magiska kartan. Här anges kopplingar till de reviderade kursplanerna som börjar gälla höstterminen 2022.

Svenska

- Att berätta om vardagliga händelser samt att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Att lyssna, ställa frågor och ge kommentarer.
- Att lyssna aktivt och återberätta viktiga delar av ett innehåll.

Bild

- Framställning av berättande bilder, till exempel sagobilder och illustrationer till berättelser.
- Samtida och historiska bilder och vad bilderna berättar, till exempel dokumentära bilder och konstbilder.

Naturorienterande ämnen

- Djur, växter och svampar i närmiljön, hur de kan grupperas samt namn på några vanligt förekommande arter. - Enkla näringskedjor som beskriver samband mellan organismer i ekosystem.
- Enkla fältstudier, observationer och experiment. Utförande och dokumentation av undersökningarna med ord, bilder och digitala verktyg.

Samhällsorienterande ämnen

Att leva i närområdet

- Några utmärkande drag i närområdets natur- och kulturlandskap. Spår av den senaste istiden.
- Hemortens historia och vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om livet där under olika tider.
- Centrala samhällsfunktioner, till exempel sjukvård, räddningstjänst och skola.

Att leva i världen

- Miljöfrågor utifrån elevens vardag, till exempel frågor om trafik, energi och livsmedel.
- Rumsliga förutsättningar i natur och miljö för befolkning och bebyggelse, till exempel mark, vatten och klimat.

Att undersöka verkligheten

- Jordgloben, analoga och digitala kartor samt storleksrelationer och väderstreck.
- Mentala kartor, till exempel över närområdet, skolvägar eller andra platser som är betydelsefulla för eleven.

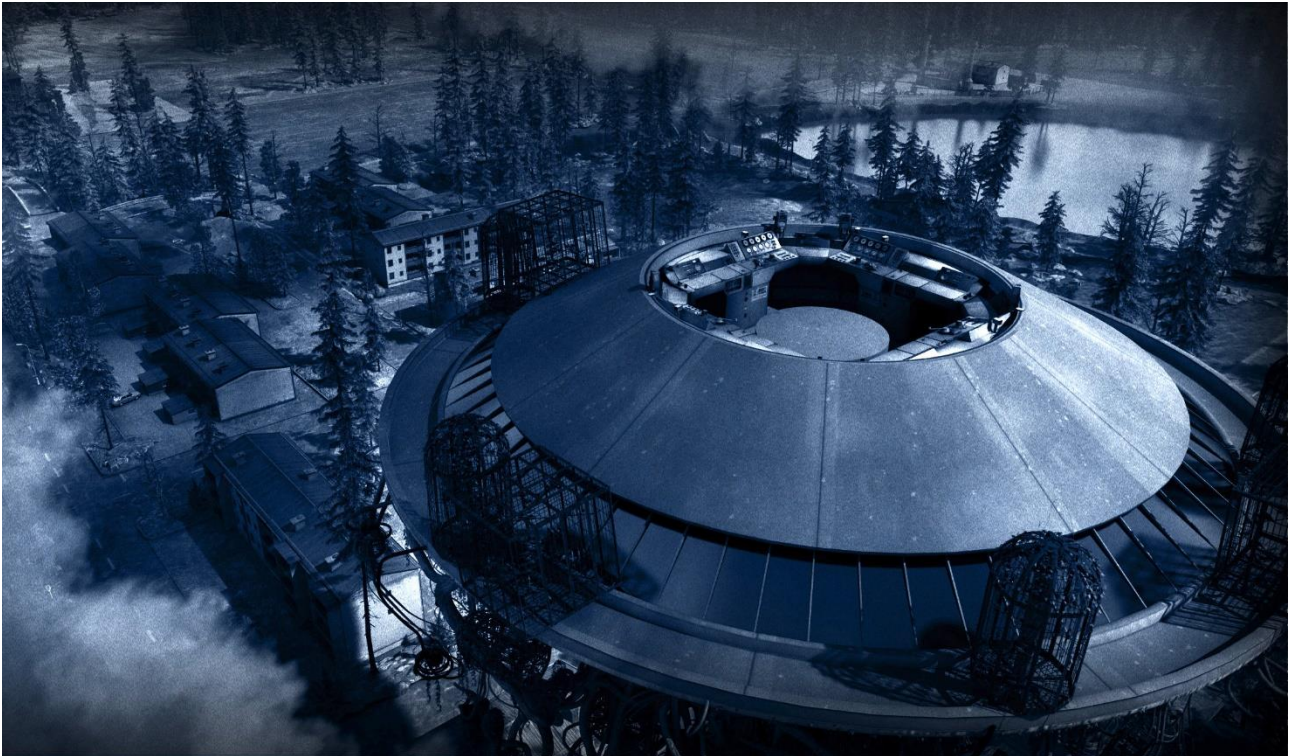
Samhällsorienterande ämnen, Lgsär22

Att leva i närområdet

- Närområdets natur- och kulturlandskap.
- Centrala samhällsfunktioner, till exempel sjukvård, räddningstjänst och skola.
- Yrken och verksamheter i närområdet.

Att leva i världen

- Namn och läge på platser i närmiljön och andra platser som är betydelsefulla för eleven.
- Jordgloben samt analoga och digitala kartor.
- Rumsuppfattning med hjälp av mentala kartor och fysiska kartor över till exempel närområdet och skolvägar, såväl med som utan digitala kartor.

Vattentornet är förstört och tömt på vatten i Skuggdalen. Fungerande vattenförsörjning är en viktig del i samhället. Illustration: Goldspoon Pictures.

Handledningen är skriven av Ingrid Sanderöth, Sten Båth och Margit Werner.

- De är alla filosofie doktorer och har varit verksamma som universitetslektorer vid Göteborgs universitet, Ingrid Sanderöth vid Institutionen för pedagogik och didaktik, Sten Båth vid Institutionen för didaktik och pedagogisk profession och Margit Werner vid Institutionen för geovetenskaper. De har samarbetat i kurser inom lärarutbildningen där närområdet varit central och viktig utgångspunkt. Erfarenheter från dessa kurser har gett upphov till den gemensamma boken *Plats – Identitet - Lärande. Närområden och känsla av sammanhang*. (Lund: Studentlitteratur.)

Upphovsrätten till innehållet i den här lärarhandledningen tillkommer UR, om inte något annat särskilt anges.

Lärarhandledningen får fritt kopieras, distribueras digitalt och visas i undervisningssammanhang. När lärarhandledningen eller delar av innehållet används på olika sätt ska den ideella upphovsrätten iaktas.

Det här betyder att du som lärare i din undervisning bland annat får kopiera upp så många kopior du behöver av hela eller delar av lärarhandledningen och dela ut till elever, tillhandahålla den digitalt till eleverna i en elevportal eller liknande, eller visa i en Powerpointpresentation. Viktigt att tänka på när du använder lärarhandledningen, på olika sätt, är att det alltid ska gå att se vem eller vilka som har upphovsrätten. Om lärarhandledningen kopieras upp i sin helhet så framgår det redan, men om det är så att du väljer att bara använda någon del behöver du skriva i anslutning till det du använder vem eller vilka det är (UR och/eller annat namn, som framgår i lärarhandledningen).

AVSNITT 1 – ETT HUS MED MÅNGA RUM

Andrea hamnar i en förstörd värld och får en gåta att lösa.

Hej!

Nu har du sett den första delen av avsnittet om Andrea och Skuggdalen. Ingenting var som vanligt för Andrea en dag. I slutet säger Andrea att hon har så många frågor. Kan du hjälpa henne med svaren? Fråga dina lärare vilka frågor och uppgifter du ska arbeta med.

Det är bra om du har tagit fram:

- anteckningsbok eller papper
- penna
- suddgummi
- kanske kritor eller färgpennor
- karta över Skuggdalen – nya symboler på kartan är: *grotta, berg, stig, väg, skolbyggnad*.

Frågor

1. Vem är fågeln egentligen, tror du?
2. Fanns pojken Aron med i programmet? Var? Vad gjorde han?
3. Varför är läraren ett monster?
4. Hur skulle du beskriva Andrea? Blir hon rädd? Är hon glad?
5. Vem eller vad var det som hade förstört Skuggdalen?
6. Vad är det för mystisk karta som korpen tappade?
7. Andrea löser två gåtor. Vilka? Vad betyder de för avsnittets handling?
8. I den ena gåtan nämns ett väderstreck, vilket och varför?

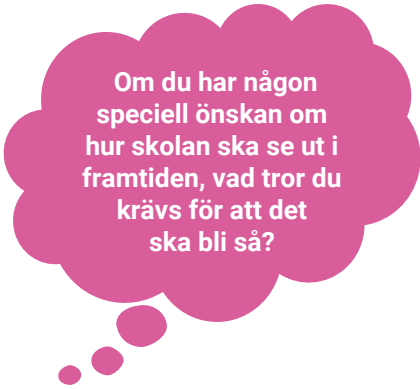
Fundera på

9. Vad funderar du på i avsnittet?
10. Finns det något som du inte förstår? Vad?
11. Vad är du nyfiken på att veta mer om i nästa avsnitt?
12. Skriv en fortsättning på meningen.
"Utifrån det som händer i berättelsen tror jag att Andrea vill berätta om..."

Fördjupningsuppgifter

- A. Du har fått en karta över Skuggdalen. Den är nästan alldeles tom. Nu är det din uppgift att rita in Andreas väg genom Skuggdalen i avsnittet du just sett. Du ser Skuggdalen uppifrån, i fågelperspektiv. Rita berget hon är på i början och stigen hon går på. Rita dit de hus hon passerar, tornet som hon ser i kikarsiktet och allt det andra som du kommer ihåg.

- B. Rita en kartskiss över din skola och området runt skolan.
Tänk dig att du har ett gömställe, precis som Andrea har uppe på berget.
Rita in något på kartan som visar var ditt gömställe finns.
Ge din karta till en kamrat och be honom eller henne gissa var ditt gömställe finns i skolan.
Stämde det?
- C. När avsnittet börjar är Andrea på hemväg från skolan med sin ryggsäck på ryggen. Hon går på en gångväg. Hur kommer du till skolan? Kanske du går ibland, cyklar någon gång eller åker bil?
Du hinner se och upptäcka olika mycket av din skolväg beroende på hur du kommer till skolan och går därifrån.
- Rita din väg till skolan och beskriv gärna med symboler vad du ser omkring dig när du tar dig till skolan.
  - Skriv en berättelse och kalla den till exempel *Min väg till skolan*.
- D. Undersök och upptäck klassrummet genom att rita en enkel kartskiss. Du kan göra samma sak med skolgården och området runt skolan. Markera de platser som är viktiga för dig och skriv kort varför de är viktiga, så som Andreas plats på berget är viktig för henne.
- E. 1. Intervjua någon som arbetat länge på skolan eller en person som du känner och som har bott länge i ditt område. Ställ frågor som:
- När byggdes skolan?
  - Hur har skolan och området kring skolan sett ut vid olika tidpunkter?
  - Om något förändrats, varför har det blivit så?
2. Rita kartor och skisser från hur det såg ut tidigare, hur det ser ut nu och hur du skulle vilja att det såg ut i framtiden.

Om du har någon speciell önskan om hur skolan ska se ut i framtiden, vad tror du krävs för att det ska bli så?

AVSNITT 2 – PLATSEN VARIFRÅN GRÖTEN KOMMER

När Andrea kommer till Skuggdalen är hennes vän Aron hungrig, men finns det någon mat här?

Hej igen!

Nu ska du snart se nästa del av berättelsen om Andrea och Skuggdalen. Fråga dina lärare vilka frågor och uppgifter du ska arbeta med. Det är bra om du liksom förra gången har tagit fram:

- anteckningsbok eller papper
- penna
- suddgummi
- kanske kritor eller färgpennor
- kartan över Skuggdalen – nya symboler på kartan är: *skog, åker, park, lantbruk, havrekvarn, mataffär.*

Frågor innan ni ser på avsnittet

1. Vad hände i förra programmet med Andrea, med Skuggdalen och med korpen?
2. Vad har vi hittills fått veta om livet i Skuggdalen?
3. Vad handlade gåtorna om i det första programmet?
4. Vad krävs för att en växt ska växa?

Frågor efter avsnittet

5. Andrea undrar i slutet av avsnittet var Arons alla kompisar är. Var tror du att de finns?
Varför tror du så?
6. Hur skulle du beskriva Andrea nu? Är hon modig? Bli hon rädd? Är hon glad?
7. Vad handlar gåtan om? Hur vet Andrea vart hon ska gå?
8. Varför är det så viktigt att leta efter havregryn?
9. Vilken betydelse har näring för växter, djur och människor?
10. Varför blir monstren människor och sedan monster igen?
11. Varför är Andrea så säker på att hon måste tillbaka till Skuggdalen?

Fundera på

12. Vad funderar du på i berättelsen och varför gör du det?
13. Vad i avsnittet förstår du inte?
14. Vad är du nyfiken på att veta mer om i nästa avsnitt?
15. Skriv en fortsättning på meningen.

"Utifrån det som händer i berättelsen tror jag nu att Andrea vill berätta om..."

Fördjupningsuppgifter

- A. Fortsätt arbeta med Andreas karta, då ser du hur Skuggdalen växer fram.
1. Var finns skogen med de döda träden? Rita in den.
  2. Rita också in havrekvarnen och affären.
  3. Var ligger mormors bondgård och var finns hennes havreåker? Rita in dem på kartan.
- B. Rita en karta över området runt din skola. Finns det någon park? Någon skogsdunge? Något odlingsområde? Några trädgårdar?
1. Rita in dessa grönområden på din karta.
  2. Visa med symboler vad som växer där.
  3. Ge exempel på något som inte växer där. Varför gör det inte det?
- C. Din lärare har tagit foton på olika växter som finns i skolans närområde. Titta noga tillsammans på bilderna och försök beskriva vad det är ni ser. Gå sedan ut på vandring och försök hitta det ställe som ert foto visar! Varför växer din växt just där?
- D. Välj ut en stor sten eller ett träd som finns nära skolan och sätt dig tätt intill, så som Andrea satt intill bergväggen.
- Rita av stenen eller trädet.
  - Hur tror du det ser ut här under olika tider på året?
  - Hur tror du att det såg ut runt stenen/trädet när du föddes och när dina föräldrar föddes? Varför ser det olika ut?
  - Rita hur trädet eller stenen såg ut i olika tider.
  - Skriv en berättelse eller rita en serie om vad stenen/trädet har upplevt. Vad tror du att trädet eller stenen har sett och hört under den tid de funnits där? Kalla till exempel din berättelse eller serie för *Trädet/Stenen vid skolgården minns*.
- E. Gör nu samma uppgift som D, men tänk dig istället att du sitter vid Andreas bergvägg. Hur kan den se ut?
1. Gör en skiss. Fundera på hur det ser ut där under olika tider av året.
  2. Hur såg det ut där förr? Hur kommer det att se ut i framtiden?
  3. Rita och skriv en berättelse om Andreas bergvägg.

AVSNITT 3 – DE HAR EN INSIDA OCH EN UTSIDA

Det verkar som om Zero upptäckt att Andrea är i Skuggdalen. Hon måste gömma sig!

Hej igen!

Nu ska du snart se nästa del av avsnittet om Andrea och Skuggdalen. Fråga dina lärare vilka frågor och uppgifter du ska arbeta med. Det är bra om du liksom förra gången har tagit fram:

- anteckningsbok eller papper
- penna
- suddgummi
- kanske kriterier eller färgpennor
- kartan där du kanske har ritat in Andreas väg genom Skuggdalen. Nya symboler på kartan är: *järnväg, station, simhall, polishus, kommunhus, bibliotek, kyrka, sjukhus*

Frågor innan ni ser på avsnittet

1. Vad hände i förra avsnittet med Andrea, med Skuggdalen och med korpen?
2. Vad har vi hittills fått veta om livet i Skuggdalen?
3. Vad handlade gåtorna i avsnitt 1 och 2 om? Vad betyder gåtorna för det som händer i avsnitten?
4. I det här avsnittet får Andrea gissa på en ny gåta. Det handlar om något som har en insida och en utsida och som människor fyller med något som är viktigt. Kan du redan nu gissa vad det kan vara? Skriv ned ditt svar, men visa det inte för någon!

Frågor efter avsnittet

5. Vad gissade du att svaret på gåtan var? Hade du rätt? Svarade dina klasskamrater samma som du?
6. Andrea undrar varför husen är släckta och trasiga och varför det var så kallt och mörkt i Skuggdalen. Varför är det så, tror du?
7. Andrea undrar vem den där Zero är. Vem är han, tror du? Vet du vad ordet zero betyder?
8. Andrea undrar varför Aron inte har några kompisar. Varför är det så, tror du?
9. Varför stängs husens dörrar när Andrea kommer?
10. Varför vill Andrea att Aron skulle gå med in i simhallen?
11. Varför är Andrea inte rädd för att hoppa?
12. Frökenmonstret blir Dana när hon börjar gråta, bondemonstret blir mormor när hon får en smörgås, simhallsmonstret blir Dennis när han blir rädd. Vad är det som gör att monstren för en kort stund blir människor?

Fundera på

13. Vad tror du avsnittet handlar om?
14. Vad funderar du på och varför gör du det?
15. Vad i avsnittet förstår du inte?
16. Vad är du nyfiken på att veta mer om i nästa avsnitt?
17. Skriv en fortsättning på meningen.

"Utifrån det som händer i berättelsen tror jag nu att Andrea vill berätta om..."

Fördjupningsuppgifter

- A. Arbeta vidare med Andreas karta. Hur såg byggnaderna ut när Andrea först fick syn på dem? Hur förändrades de? Rita hur det såg ut innan Andrea gick runt i området, och efter. Vad blir skillnaden? Varför?
- B. Gör en lista på de byggnader som finns med i programmet och som finns till för alla dem som bor i Skuggdalen. Hur kommer det sig att de finns? Vad används de till?
- C. Gör en karta över ditt eget närområde. Finns det något bibliotek nära din skola? Någon simhall? Någon brandstation? Eller någon annan byggnad som är till för alla? Markera var de finns på din karta.
- D. Förstora en karta över skolans närområde och sätt upp på väggen.
  1. Markera på kartan var alla i klassen bor.
  2. Om det finns små foton på varje klasskamrat, så fäst fotot vid huset där han/hon bor.
  3. Fäst en tråd från varje elevs hus till skolan – eller rita en linje. Nu kan ni se alla elevernas skolvägar!
- E. Gör om din egen närmiljö!
  1. Fotografera något intressant, kanske ett hus.
  2. Skriv ut fotot i svartvitt.
  3. Fyll i de viktigaste delarna av fotot med svart penna.
  4. Lägg ett vitt papper ovanpå det svarta. Du ser de mörka linjerna igenom. Kalkera av dem på det vita pappret, där en del av din miljö nu är borta.
  5. Hur skulle du vilja att din miljö såg ut? Rita eller klistra dit hus, träd, buskar, gungor – ja, det som du vill ska finnas där.
  6. Skriv en liten berättelse om din miljö. Hur såg den ut först och på vilket sätt förändrade du den?

AVSNITT 4 – DEN STARKASTE DRYCKEN

Nu syns skolan, åkrar och simhallen på kartan, men inget vatten och Andrea och Aron är törstiga.

Hej igen!

Nu ska du snart se nästa del av avsnittet om Andrea och Skuggdalen. Fråga dina lärare vilka frågor och uppgifter du ska arbeta med. Det är bra om du liksom förra gången har tagit fram:

- anteckningsbok eller papper
- penna
- suddgummi
- kanske kriterier eller färgpennor
- kartan där du kanske har ritat in Andreas väg genom Skuggdalen. Nya symboler på kartan är: *bäck, å, sjö, kraftvärmeverk, vattenverk.*

Frågor innan ni ser på avsnittet

1. Vad hände i förra avsnittet med Andrea, med Skuggdalen och med korpen?
2. Vad har vi hittills fått veta om livet i Skuggdalen?
3. Vad handlade gåtan i förra avsnittet om? Hur gick det till när Andrea och Aron löste den?
4. Hur kommer det sig att Aron nu blev en viktig kamrat till Andrea?

Frågor efter avsnittet

1. Andrea undrar om det nu finns el och värme i husen. Hur hänger det ihop med vattnet?
2. Finns det nu vatten i kranarna och i simhallen, tror du? Varför?
3. Är Andrea fortfarande modig? Varför?
4. Gäddmonstret visar sig vara Arons pappa. Varför kan han bryta förtrollningen en kort stund?
5. Vad berättas i avsnitten om vad vatten är bra för, vad man kan göra i vattnet och vad vattnet hjälper till med?
6. Varför kallar man vattnet för den starkaste drycken?

Fundera på

7. Vad tror du avsnittet handlar om?
8. Vad funderar du på och varför gör du det?
9. Vad i avsnittet förstår du inte?
10. Vad är du nyfiken på att veta mer om i nästa avsnitt?
11. Skriv en fortsättning på meningen.
"Utifrån det som händer i berättelsen tror jag nu att Andrea vill berätta om..."

Fördjupningsuppgifter

- A. Fortsätt arbeta med Andreas karta. Nu kan du rita in Skuggån, Skuggsjön och flera byggnader. Snart är din karta över Skuggdalen helt klar, men Andrea måste tillbaka ännu en gång. Vad tycker du fattas på kartan?
- B. Låt vattnet i Skuggån berätta om sitt liv. Tänk dig exempelvis att du är en vattendroppe som från ett regnmoln landade på Skuggbergets sluttning. Rita eller skriv ned din historia. Berätta för varandra eller ordna en utställning av era bilder och berättelser.
- C. Varifrån kommer vattnet i kranarna hemma hos dig? Hur är det ordnat med vatten till alla som bor på din ort? Intervjua några vuxna och skriv och rita en berättelse som kanske kan heta till exempel *Vattnet på vår ort*.

*Korparna i Skuggdalen är egentligen förvandlade... ja, vadå?
Illustration: Goldspoon Pictures.*

AVSNITT 5 – URBERGET

Andrea har lyckats återskapa det mesta på kartan. Men det finns inga människor i Skuggdalen.

Hej igen!

Nu ska du snart se nästa del av avsnittet om Andrea och Skuggdalen. Fråga dina lärare vilka frågor och uppgifter du ska arbeta med. Det är bra om du liksom förra gången har tagit fram:

- anteckningsbok eller papper
- penna
- suddgummi
- kanske kriterier eller färgpennor
- kartan där du kanske har ritat in Andreas väg genom Skuggdalen. Nya symboler på kartan är: *vattentorn, vattenledningar/stora kranar.*

Frågor om innan ni ser på avsnittet

1. Vad hände i förra avsnittet med Andrea, med Skuggdalen och med korpen?
2. Vad har vi hittills fått veta om livet i Skuggdalen?
3. Vad har alla gåtorna fram tills nu medfört för Andrea och Aron?
4. Vi har pratat om vad som krävs för att en växt ska växa. Vad krävs för att en människa ska växa?

Frågor efter avsnittet

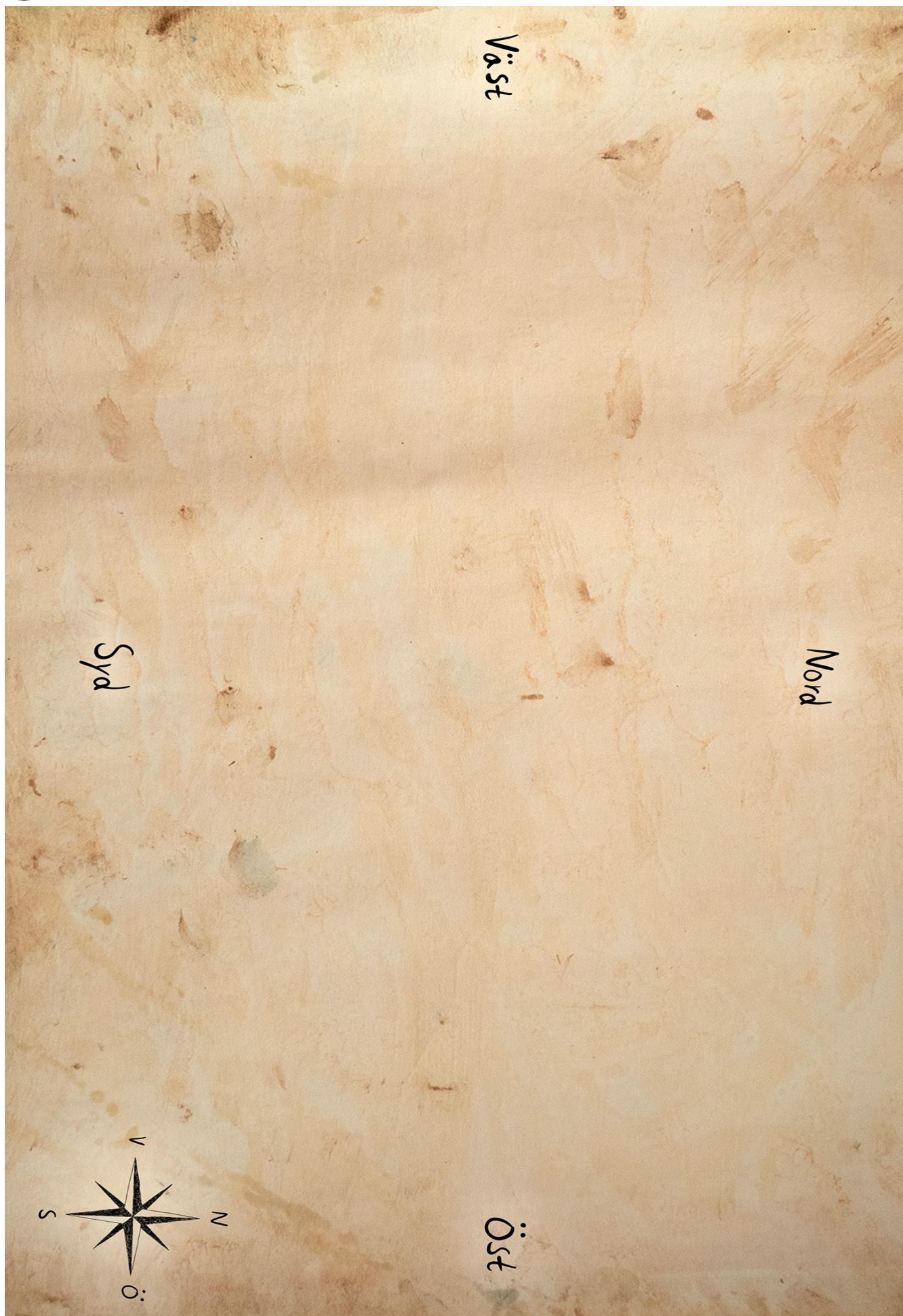
Fråga dina lärare vilka frågor du ska arbeta med.

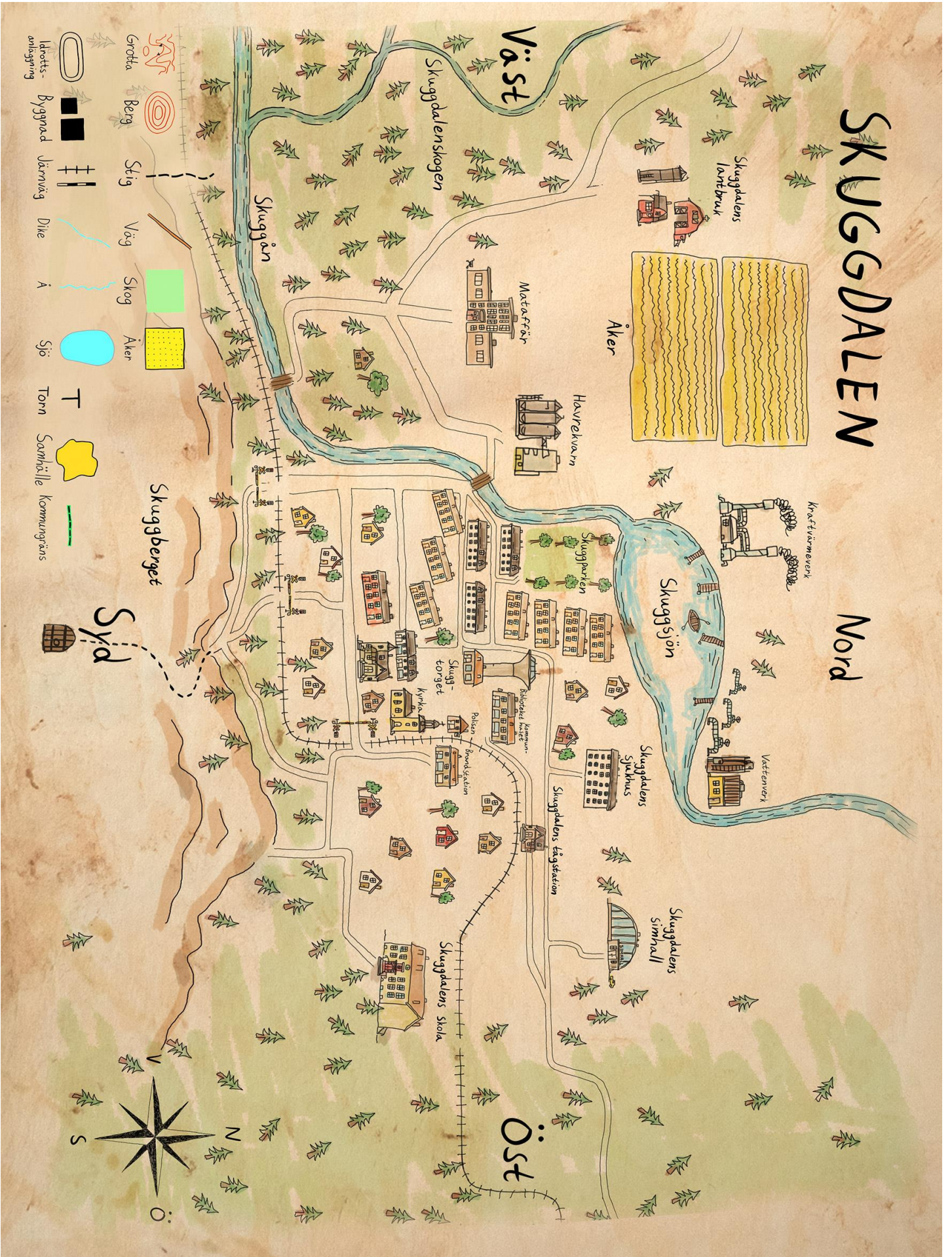
5. När Andrea stod uppe på berget såg hon att utsikten nästan liknade en karta, den karta hon varit med om att få fram. Men hon såg något mer, något som inte funnits där tidigare.
Vad var det?
6. Andrea hade innan känt sig ensam. Hur tror du hon kände sig nu?
7. Nu fanns vatten i sjön och vattenverket hade renat det, men vad var det som fattades för att det skulle kunna ge liv åt Skuggdalen?
8. Tror du Andrea hade klarat att rädda Skuggdalen ensam?
9. Hur kommer det sig att Aron vet så mycket? Vad har han varit med om?
10. Vad hände med korparna och monstren när vattnet kom?
11. Vad hände med Zero när vattnet kom till tornet där han var?
12. Vad skulle du vilja rita in på din karta nu? Är det något du tycker fattas?
13. Vilka hade ordnat så att det fanns ett vattenverk?
14. Vi har pratat om vad växter och djur behöver för att växa och då tänkte vi på hur de skulle kunna bli större. Men vad behövs för att du ska kunna växa i ditt sätt att tänka, inte i din kropp?
15. Vem var spindeln och vad var svampen som syntes i slutet av avsnitten? Vad liknade de i Skuggdalen?
16. Vad var det Andrea var med om? Vad hände med henne?
17. Vad betydde Aron för Andrea?

18. Titta på kartan och försök gå igenom vilka förändringar som skedde och vad Andrea varit med om.
19. Den första gåtan följer med i hela berättelsen. Till slut har Andrea trampat alla stigarna i Skuggdalen. Hade Zero tänkt sig det? Vad tror du att han hade väntat sig? Hur kom det sig att Andrea och Aron kunde bekämpa Zero?
20. Skriv en fortsättning på meningen.
"Utifrån det som händer i berättelsen tror jag att Andrea ville berätta om..."
21. Om du fick träffa den person som har gjort serien *Den magiska kartan*, vad skulle du då vilja säga? Vad skulle du vilja fråga?
22. Har du lagt märke till hur man ritat landskapet på olika sätt i serien? Är det något speciellt du tänker på?

*En flygbild över ett samhälle kan ge ledtrådar till hur allt hänger ihop.
Illustration: Goldspoon Pictures.*

Så här såg kartan ut efter avsnitt 1.

Så här såg kartan ut efter avsnitt 2.

Så här såg kartan ut efter avsnitt 3.

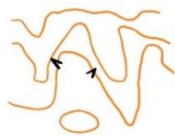
Så här såg kartan ut efter avsnitt 4.

Kartsymboler

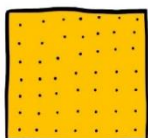
Berg

Grotta

Stig

Åker

Skog

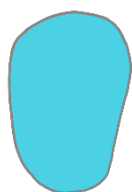
Väg

Byggnad

Idrotts-
anläggning

Järnväg

Sjö

Å/Bäck

Dike

Torn

Samhälle

Kommungräns